

Nebagatelizujme jejich oběti a zásluhy

Připomínání šesti milionů židovských obětí války je pochopitelné. Zapomínat bychom ale neměli na ještě větší počet obětí slovanských

Německá invaze do Sovětského svazu. Za postupujícími nacistickými vojsky zůstávaly vypálené často celé vesnice. FOTO ČTK

Po smutném výročí 21. srpna si v těchto dnech připomínáme 82. výročí ještě daleko tragičtější události – začátku druhé světové války. S takovým historickým odstupem se naskytá řada otázek, které jsou možná i dost aktuální v dnešním kontextu.

Jak je vůbec možné, že vítězné mocnosti první světové války připustily remilitarizaci Německa? Jakou roli v tom hrály naděje tehdejších demokracií, že hlavním objektem Hitlerových výbojů bude jiná (a v očích mnohých asi i horší) totalitní mocnost, Sovětský svaz, jak psal Hitler ve svém programovém spise *Můj boj*? Musím říci, že tak trochu chápu naděje některých tehdejších demokratických politiků, že by mohlo dojít ke vzájemnému zničení oněch dvou totalitních diktatur; smutnou skutečností však je, že takové úvahy byly tragicky mylné.

Také Stalin se tragicky mýlil

Hodně se teď mluví o tom, že na rozpoutání války se kromě Německa podílel i Sovětský svaz, který krátce před tím uzavřel spojeneckou smlouvu s Německem, a na základě jejího tajného dodatku obsadil východní část tehdejšího Polska a o něco později také Estonsko, Lotyšsko a Litvu (což už ale bylo nad rámec onoho dodatku).

Je ale také pravda, že nejméně od začátku roku 1939 probíhala intenzivní diplomatická jednání mezi Francií, Velkou Británií a Sovětským svazem o spojení proti nacistickému Německu. Teprve když tato jednání zkrachovala (mimo jiné v důsledku přílišných sovětských požadavků a rozporů ohledně role Polska v takové alianci), zvolil Stalin pro Západ překvapivou alternativu, spojení s Hitlerem. Je téměř jisté, že Stalin toto spojení bral alespoň dočasně velmi vážně a nevěřil, že by to mohl být jen Hitlerův trik. Také on se tragicky mýlil.

Ono téměř dvouleté spojení mezi nacistickým Německem a stalinistickým SSSR vypadá i po tolika letech jako cosi neuvěřitelného a i pro Stalinovy apologety těžko stravitelného. Na druhé straně je ale pravděpodobné, že onen zábor části Polska (na úroveň ruských hranic z roku 1914), pobaltských republik a později části Finska možná výrazně přispěl k výsledku druhé světové války. Kdyby k němu nedošlo, a Hitler by obsadil hned na podzim 1939 i tato území, měl by pak při zahájení útoku na SSSR v červnu 1941 o 400 kilometrů blíže

k Moskvě, a mohl ji tak stihnout dobýt ještě před začátkem zimy. To mohlo rozhodnout o nacistickém vítězství (další šťastnou okolností bylo, že se nerealizoval původní Hitlerův plán útoku na SSSR už v dubnu 1941, protože se do toho přpletly komplikace na Balkáně).

Tisíce „sovětských Lidic“

Mimochodem – po 17. 9. 1939, kdy Sovětský svaz obsadil východní část Polska, západní spojenci Polska, kteří předtím vyhlásili válku Německu, ji nevyhlásili také Sovětskému svazu (a nevyhlásilo ji ani samo Polsko). To svědčí o tom, že i oni tento krok zřejmě chápali jako v podstatě preventivně obrannou záležitost.

Během války zahynulo nejméně 50 milionů lidí, a to většinou civilistů. Když se dnes o těchto obětech mluví, tak většinou pouze o šesti milionech obětí židovských. Jistě je tomu tak proto, že program organizované likvidace tohoto etnika byl svou bestialitou čímsi naprosto bezpříkladným. Přimlouval bych se ale velice za to, aby se nezapomínalo na ještě větší počet obětí slovanských – především polských, ukrajinských, běloruských a ruských. Neměli bychom vytěšňovat z paměti to, že při brutálním německém postupu na území SSSR byly „lidickým“ způsobem zlikvidovány tisíce vesnic. Rozdíl oproti obětem skutečně obudného holokaustu byl, že ty slovanské oběti byly vražděny většinou na místě, bez transportu do likvidačních táborů. Mlčení o těchto obětech vyvolává dojem, jako kdyby někteří dnes pohlíželi na ty miliony většinou sovětských civilních obětí jako na lidi tak trochu druhořadé, ba méněcenné. To bychom neměli připustit.

Vadí mi i to, že se bagatelizuje, nebo dokonce negativně hodnotí podíl SSSR na porážce nacistického Německa („jen jedna diktatura byla vystřídána jinou, ještě horší“) – někdy to skoro vypadá, jako kdyby pisatelé takových článků byli raději, kdyby válku vyhrál Hitler (před časem se v diskusi pod jedním mým blogovým článkem skutečně objevil takovýto názor – prý „bychom aspoň byli ušetřeni hrůz komunistické diktatury“).

Ignorace s opačným znaménkem

Před rokem 1989 mě vždycky rozčilovalo, že se při oslavách konce války ignoroval podíl Američanů na osvobození západních Čech. Nevěřil bych tehdy, že „až se to otočí“, dočkáme se něčeho podobného, jen s „opačným znaménkem“ – dnes se v květnových dnech mluví naopak téměř pouze o Američanech...

Samozřejmě by pro poválečný vývoj Československa bylo mnohem lepší, kdyby Prahu osvobodili Američané, ale ze známých důvodů se tak nestalo. V každém případě je trapné a lidsky ubohé kvůli tomu bagatelizovat oběti, které přinesli Rusové, Ukrajinci a další národy tehdejšího SSSR.

Mám dojem, že dnešní mladá generace má značně pokřivenou představu o tom, jakou roli hrál při porážce nacistického Německa Sovětský svaz a kolik jeho občanů, vojáků i civilistů přitom zahynulo. Pravděpodobně neví ani o existenci československého armádního sboru v SSSR, nic jim neříkají jména jako Otakar Jaroš, Ludvík Svoboda, Antonín Sochor, Richard Tesařík, Ján Nálepka či Josef Buršík, bitva u Sokolova či karpatsko-dukelská operace. Dnes se nejspíše dočteme pouze to, že „Rusáci“ kradli hodinky, že Stalin byl horší než Hitler a že konec války byl především ve znamení masového vraždění německých civilistů.

Myslím, že památka sovětských vojáků se dnes těší větší úctě než u nás snad i v Německu...

Nemohu se s tím smířit. Měli bychom se přece chovat jako sebevědomý, svobodný národ, který je schopen dívat se objektivně a spravedlivě na své dějiny i na dějiny Evropy. Neschopnost nebo neochota k takovému čestnému přístupu svědčí o naší malosti a nedospělosti. Nebo možná i o něčem horším.

VÁCLAV HOŘEJŠÍ

molekulární biolog